

ทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจ
ในยุคโควิด-19 กรณีหมู่บ้านรายรอบดงฟ้าหวนบ้านหนองบัว
บ้านหนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาว

The Communities' Adjustment Alternatives to Survival under the Economic
Crisis Caused by the Covid Pandemic: A Case Study of the Villages of
Ban Nongbua, Ban Nongmakhuea, and Ban Nongmanao

วัชรารณ จันทนุกูล

Watcharaporn Jantanukul

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Faculty of Humanities and Social Science, UbonRatchathani Rajabhat University, Thailand

E-mail: chomchob49@gmail.com

Received May 11, 2023; Revised June 26, 2023; Accepted August 29, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ปัญหา และความต้องการของชุมชน และวิเคราะห์ทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชน ภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 กรณีหมู่บ้านรายรอบดงฟ้าหวน บ้านหนองบัว บ้านหนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาว ประชากรจำนวน 20 คน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทั่วไปของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวเข้ากับความเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการของชุมชนประกอบด้วยปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม และปัญหาวิถีชีวิต 2) ทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 ได้แก่ (2.1) ด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย (ก) การส่งเสริมการสร้างอาชีพภายในชุมชน (ข) การส่งเสริมการสร้างรายได้จากหลายช่องทาง (ค) การวางแผนการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม (ง) การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน (จ) การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาของชุมชน และ (ฉ) การกระตุ้นการทำงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (2.2) ด้านสังคม ประกอบด้วย (ก) การปรับโครงสร้างทางสังคม (ข) การยอมรับต่อการเรียนในรูปแบบออนไลน์ (ค) การจัดบริการสาธารณสุขรูปแบบใหม่ (ง) การจัดประเพณีต่าง ๆ ในรูปแบบที่หลากหลาย และ (จ) การ

สร้างค่านิยมใหม่ในสังคม (2.3) ด้านวิถีชีวิต ประกอบด้วย (ก) การสวมหน้ากากอนามัยอย่างสม่ำเสมอ (ข) การพกแอลกอฮอล์เจลติดตัวตลอด (ค) การเว้นระยะเวลาก่อนอยู่ในพื้นที่สาธารณะ (ง) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันโรคโควิด-19 (จ) การส่งเสริมการออกกำลังกายในชุมชน และ (ฉ) การสร้างการตระหนักรู้รับผิดชอบต่อเพื่อนมนุษย์

คำสำคัญ: ทางเลือก; การปรับตัว; ความอยู่รอด; วิฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด; หมู่บ้านรายรอบดงฟ้าหวน

Abstract

This paper aimed to study common problems and communal needs and analyze alternatives in the communities' adjustments to survive the economic crisis during the pandemic. The work was qualitative research conducted in the areas of Ban Nongbua, Ban Nongmakhuea, and Ban Nongmanao. The population was 20 people selected by purposive sampling. The research instrument was a semi-structured interview. The statistic was a content analysis. The research findings were as follows:

1) The general condition of the community changes, adapting to economic, social, and cultural changes. Community problems and needs include economic, social, and lifestyle. 2) Options for adapting for the survival of communities during the economic crisis in the COVID-19 era are: (2.1) a) creating occupations in communities; b) raising incomes via various channels; c) planning reasonable spending; d) strengthening communities; e) making use of local or folk wisdom; and f) encouraging community enterprises. (2.2) Social aspects included the following: a) adjustment of social structure; b) acceptance of online learning; c) providing a new form of public health services; d) organizing a wide variety of traditions; and e) creating a new social value. (2.3) The livelihood consisted of the following: a) regularly wearing a face mask; b) always carrying an alcoholic gel; d) spending less time in public places; e) getting knowledge on the disease and prevention of disease; f) promoting exercise; and g) building awareness of social responsibility.

Keywords: Alternatives; Adjustment; Survival; Economic Crisis during the COVID Pandemic; Villages Close to Dang Fahuan

บทนำ

การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 (COVID -19) ได้เริ่มต้นเมื่อปลายปี พ.ศ. 2562 และลุกลามไปทั่วโลก สร้างความหวาดกลัวและส่งผลกระทบต่อสุขภาพ สังคมและเศรษฐกิจของประชากร และเมื่อต้นเดือนมกราคม พ.ศ. 2563 มีการระบาดใหญ่ (pandemic) ซึ่งเป็นการติดเชื้อทั่วโลกอย่างรวดเร็ว ตามประกาศขององค์การอนามัยโลก เมื่อวันที่ 11 มีนาคม พ.ศ. 2563 (Department of Disease Control, Ministry of Public Health, 2020) และเกิดการแพร่กระจายอย่างรวดเร็วไปทั่วโลก อย่างไรก็ตามสรรพสิ่งทั้งมิติปัจเจกบุคคลหรือสังคมชุมชนย่อมจะทำการปรับสภาพตนเองเพื่อความอยู่รอดปลอดภัยท่ามกลางสถานการณ์วิกฤติเสมอซึ่งพบจากงานวิจัยหลายเรื่อง เช่น งานวิจัยของ Anusonphat (2020) พบว่า การปรับตัวด้านการท่องเที่ยวของไทยท่ามกลางสภาวะโรคระบาดควรมีการปรับตัวใน 5 ด้าน คือ การปรับตัวด้านการเพิ่มศักยภาพท่องเที่ยวชุมชน การปรับตัวด้านการฟื้นตัวเศรษฐกิจในการท่องเที่ยว การปรับตัวด้านธุรกิจท่องเที่ยว การปรับตัวด้านพฤติกรรม การท่องเที่ยว และ การปรับตัวด้านการรับมือและสื่อสารภาวะวิกฤติ Sangsawangwatthana, Sirisaiyas and Bodeerat (2020) กล่าวว่า การใช้ชีวิตภายใต้สถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา-19 ในประเทศไทย จำเป็นต้องมีปรับตัวและการป้องกันตนเองไม่ให้แพร่เชื้อให้ผู้อื่น ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม ดังนั้นต้องปรับพฤติกรรมการใช้ชีวิต คือ ไม่ออกจากบ้าน สั่งอาหารผ่านเดลิเวอรี่ จับจ่ายอย่างระมัดระวัง ทำงานอยู่ที่บ้านใช้สื่อออนไลน์ในการสื่อสารระหว่างกัน ทำให้การทำงาน การเรียน และ ธุรกิจต้องปรับตัว เช่นเดียวกันกับ Manlae et al. (2021) มองว่าการปรับตัวของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ด้านเศรษฐกิจ มีการสร้างอาชีพใหม่ของสมาชิกในครัวเรือนเพื่อการเพิ่มรายได้ ด้านสุขภาพ มีการปรับตัวเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพเกี่ยวกับการหมั่นล้างมือให้สะอาดด้วยน้ำและสบู่ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการปรับตัวเกี่ยวกับการเรียนรู้การใช้อุปกรณ์สื่อสารด้วยตนเอง และด้านการศึกษา การขอให้คนรู้จักสอนหนังสือให้ลูกหลาน และ Kuntanon et al., (2021) ได้แนวทางการวางแผนการใช้ชีวิตวิถีใหม่หากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ยังไม่เบาบางหรือลดลง คือ วางแผน พอเพียง หลีกเลี้ยง พักผ่อน และการสื่อสารข้อมูลหรือเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพโดยสื่อสารความจริง เรื่องจริง ทุกสิ่ง

การศึกษานำร่องในพื้นที่ชุมชนรายรอบดงฟ้าห่วน บ้านหนองบัว หนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาว เป็นชุมชนขนาดเล็ก ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนาเป็นหลักเมื่อเกิดวิกฤติโควิด-19 ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มเกษตรกรกลุ่มที่มีการประกอบอาชีพ ทำนาและปลูกผัก ส่วนใหญ่จะมีรายได้ลดลงขณะที่รายจ่ายเพิ่มมากขึ้น ทั้งค่าไฟ ค่าน้ำค่าอาหาร รวมทั้งบุตรหลานที่ไปทำงานในกรุงเทพมหานครก็ได้หวนกลับสู่ภูมิลำเนาสืบเนื่องจากผลกระทบของการแพร่ระบาดโควิด-19 ทำให้โรงงานหลายแห่งได้ปิดบริการจึงทำให้เกิดค่าใช้จ่ายครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นซึ่งในความเป็นจริงแล้ววิกฤติเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมทุกระดับ โดยเฉพาะผลกระทบดังกล่าวจะส่งผลสะท้อนไป

ถึงชุมชนท้องถิ่น ซึ่งชุมชนท้องถิ่นยังไม่มี การทำความเข้าใจถ่องแท้ว่าชุมชนท้องถิ่นกำลังเผชิญอะไรในวิกฤติโควิด พวกเขาต้องปรับตัวอย่างไรเพื่อให้ อยู่ในภาวะวิกฤตเช่นนี้

บทความวิจัยนี้นำเสนอ สภาพทั่วไป ปัญหา ความต้องการของชุมชน และศึกษาทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 กรณีหมู่บ้านรายรอบดงฟ้าห่วน บ้านหนองบัว บ้านหนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาว เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเกี่ยวกับทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 และได้สารสนเทศที่เป็นประโยชน์เพื่อความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 รวมทั้งชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ปัญหา และความต้องการของชุมชนหมู่บ้านรายรอบดงฟ้าห่วน บ้านหนองบัว บ้านหนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาว
2. เพื่อศึกษาทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 กรณีหมู่บ้านรายรอบดงฟ้าห่วน บ้านหนองบัว บ้านหนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาว

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับโควิด-19

ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ 2019 เกิดจาก coronavirus ชื่อ SARS-CoV-2 ไวรัส โคโรนา (CoVs) เป็นตระกูลใหญ่ของไวรัสหลายชนิดทำให้เกิดโรกระบบทางเดินหายใจในมนุษย์ ตั้งแต่ไข้หวัดธรรมดาไปจนถึงโรคที่หายากและร้ายแรง เช่น กลุ่มอาการระบบทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง (SARS) และกลุ่มอาการระบบทางเดินหายใจตะวันออกกลาง (MERS) (World Health Organization, 2020) SARS-CoV-2 มีต้นกำเนิดมาจากค้างคาวมงกุฎเทาแดง การติดเชื้อที่ระบบทางเดินหายใจ และยังเป็นโรคติดต่ออุบัติใหม่ที่สำคัญทางสาธารณสุขโรคหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อในวงกว้างทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคม (Jantarabenjakul, 2020) นอกจากนี้ ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตทาง สังคม และส่งผลกระทบต่อประชาชนเป็นจำนวนมาก และทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านสาธารณสุข ปัญหาด้านเศรษฐกิจ และปัญหาด้านสุขภาพจิต นอกจากนี้ ปัญหาทางสังคมซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่เริ่มพบมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้หญิง ผู้พิการ ผู้สูงอายุ คนเร่ร่อน คนไร้บ้าน หรือแม้กระทั่งผู้ติดเชื้อไวรัสโควิด-19 ล้วนได้รับผลกระทบจากสถานการณ์นี้ (Chulalongkorn Hospital, Thai Red Cross Society, 2020)

แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

แนวคิดการปรับตัวของ Roy (1999) ได้ให้ความหมายของมนุษย์ว่าเป็นบุคคลเดี่ยว ครอบคลุมร่างกาย องค์กร และชุมชนเป็นระบบการปรับตัวแบบองค์รวม (Holistic adaptation system) ระบบการปรับตัวของบุคคลเป็นระบบเปิด ภายในมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่งมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตลอดเวลา Roy มองว่า บุคคลประกอบด้วยกาย จิต และสังคม (Biopsychosocial being) มีความเป็นองค์รวม (Roy, 1984) ไม่สามารถแยกจากกันได้เพื่อความปกติสุขหรือภาวะสุขภาพที่ดี นอกจากนี้ ยังขึ้นอยู่กับระดับการปรับตัว (Adaptation level) ซึ่งเป็นปัจจัยนำเข้าสู่ระบบการปรับตัวของบุคคลอีกตัวหนึ่ง ระดับการปรับตัว ก็คือระดับหรือขอบเขตที่แสดงถึงความสามารถของบุคคลในการตอบสนองทางบวกต่อสถานการณ์หนึ่ง หรือเป็นผลจากการที่บุคคลตอบสนองต่อสิ่งเร้านั้นเอง ทั้งนี้ รอย ได้แบ่งระดับการปรับตัวออกเป็น 3 ลักษณะ (Roy, 1999) ได้แก่ (1) ระดับการปรับตัวที่มีการผสมผสานกันได้ดี (Integrated level of adaptation) หมายถึง ระดับของการปรับตัวที่โครงสร้างและหน้าที่ของร่างกาย สามารถทำงานประสานกันได้อย่างเหมาะสมตอบสนองความต้องการของบุคคลได้ เช่น สามารถทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้ตามปกติ (2) ระดับการปรับตัวที่อยู่ในระยะของการชดเชย (Compensatory level of adaptation) หมายถึง ระดับที่กลไกการควบคุมและกลไกการคิดริเริ่มกระตุ้นการทำงานเพื่อ ที่จะให้เกิดกระบวนการปรับตัวอย่างผสมผสาน (Integrated) และ (3) ระดับการปรับตัวที่อยู่ภาวะอันตราย/ไม่ดี (Compromised level of adaptation) หมายถึง ระดับการปรับตัวที่ยังไม่เพียงพอที่จะไปถึงระดับของการปรับตัวที่ผสมผสานกันได้ดีและระดับการปรับตัว ในระยะของการชดเชย ทำให้เกิดปัญหาการปรับตัวในระยะการปรับตัวที่ไม่ดีนี้ เมื่อสิ่งเร้าที่มากระทบนั้นอยู่ในขอบเขตความสามารถในการปรับตัวของบุคคล บุคคลจะสามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าสิ่งเร้านั้นอยู่เหนือความสามารถของบุคคลจะเกิดการปรับตัวที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Roy, 1984) การปรับตัวนั้นอาศัยกลไกที่ทำงานประสานกัน 2 กลไก ได้แก่ 1) กลไกการควบคุม (Regulator mechanism) และ 2) กลไกการคิดริเริ่ม (Cognatormechanism) แล้วเกิดเป็นพฤติกรรมตอบสนองออกมาเป็นพฤติกรรมปรับตัว 4 ด้าน ได้แก่ 1) การปรับตัวด้านร่างกาย (Physiological mode) 2) การปรับตัวด้านอัตมโนทัศน์ (Self-concept mode) 3) การปรับตัวด้านบทบาทหน้าที่ (Role function mode) และ 4) การปรับตัวด้านการพึ่งพาอาศัยกัน (Interdependence mode)

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (Vago, 1980) ได้แก่ทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) ทฤษฎีนี้ได้รับแนวคิดมาจากชาร์ล ดาร์วิน ที่สรุปว่า สิ่งมีชีวิตในโลกจะต้องปรับให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อความอยู่รอด สิ่งมีชีวิตใดไม่สามารถปรับตัวได้ก็ยอมสูญพันธุ์ไป คงเหลือไว้แต่สิ่งมีชีวิตที่แข็งแกร่งสามารถปรับตัวได้จึงจะเป็นผู้ที่ธรรมชาติคัดเลือกให้คงอยู่ต่อไป โดยนักสังคมวิทยาได้เปรียบเทียบว่า วิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน สังคมอาจมีการปรับเปลี่ยนระบบให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและเป็นไปโดยตามธรรมชาติไม่จำเป็นต้องมีการวางแผนให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลง และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นย่อมเป็นไปอย่างก้าวหน้าและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับ สิ่งมีชีวิตมีวิวัฒนาการจากสัตว์ชั้นต่ำไปสู่สัตว์ชั้นสูง โดยพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม มากยิ่งขึ้น และวิวัฒนาการทางสังคมของมนุษย์มีลักษณะคล้ายกับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต คือ ขยายตัวจากโครงสร้างที่ซับซ้อน จากสังคมแบบชุมชนดั้งเดิมสู่ชุมชนแบบอุตสาหกรรมที่ประกอบด้วย กลุ่มและสถาบันต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่ในการเชื่อมประสานเพื่อความคงอยู่ของสังคมโดยส่วนรวม โดย ทฤษฎีวิวัฒนาการนี้ได้มีนักคิดนักวิชาการหลายท่านที่ได้นำเสนอแนวคิดไว้ อาทิ 1) ออگุสท์ คอหม์ (1789–1857) ผู้ที่ได้ชื่อว่า “บิดาแห่งสังคมวิทยา” เป็นผู้ที่นำทฤษฎีวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตมาใช้เป็น แนวทางในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม (Kamolsiriphichaiporn, 2007) โดย เชื่อว่าสังคมมีโครงสร้างที่สำคัญ 2 ส่วนคือส่วนที่ไม่เปลี่ยนแปลงหรือสถิตกับส่วนที่เปลี่ยนแปลงหรือ พลวัต 2) เลวิส เฮนรี มอร์แกน (1818–1881) ได้นำเสนอแนวคิดทฤษฎีวิวัฒนาการว่า วัฒนธรรม มี วิวัฒนาการมาตั้งแต่แรกเริ่มมีมนุษย์เรื่อยมาโดยจะเปลี่ยนแปลงจากวัฒนธรรมที่มีโครงสร้างอย่าง ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนมาสู่ความสลับซับซ้อนมากขึ้นเสมอ 3) เฮร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (1820–1903) ได้มี แนวคิดที่ว่า สังคมจะมีวิวัฒนาการแบบเจริญก้าวหน้าอยู่เสมอจึงควรปล่อยให้มีการเปลี่ยนแปลงแบบ เป็นไปเองโดยไม่มีการแทรกแซงจากภายนอก การเปลี่ยนแปลงแบบนี้สมาชิกที่ปรับตัวได้อย่าง เหมาะสมเท่านั้นที่จะอยู่รอดและเจริญรุ่งเรือง ส่วนผู้ที่ไม่เหมาะสมก็จะสูญหายไป จำนวนสมาชิกใน สังคมจะเพิ่มมากขึ้นโดยสังคมจะมีลักษณะเหมือนอินทรีย์ของสิ่งมีชีวิตที่ประกอบด้วยโครงสร้างและ นำไปสู่ความแตกต่างกันมากขึ้นมีความหลากหลายในสังคมมากขึ้น

จากทฤษฎีวิวัฒนาการที่กล่าวมานั้นจะเห็นได้ว่าสิ่งมีชีวิตในโลกจะต้องปรับให้เข้ากับ สิ่งแวดล้อมเพื่อความอยู่รอด สิ่งมีชีวิตใดไม่สามารถปรับตัวได้ก็ย่อมสูญพันธุ์ไป นั่นหมายความว่า การ ที่สังคมมีวิวัฒนาการแบบเจริญก้าวหน้า มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาสมาชิกที่ปรับตัวได้อย่าง เหมาะสมเท่านั้นที่จะอยู่รอดและเจริญรุ่งเรือง รวมทั้งแนวคิดการปรับตัวทั้งการปรับตัวด้านบทบาท หน้าที่และการปรับตัวด้านการพึ่งพาระหว่างกันซึ่งเป็นการปรับตัวเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางสังคม ดังนั้น การปรับตัวภายใต้ความเปลี่ยนแปลงเพื่อความอยู่รอดจึงนำมาใช้ในการศึกษาการปรับตัวของ ชุมชนในสถานการณ์วิกฤติเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 ที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สมาชิกในชุมชนสามารถ อยู่รอดได้ในสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามแนวความคิดที่ ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยใช้แนวความคิดวิวัฒนาการ ของ เฮร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (1820– 1903) ได้มีแนวคิดที่ว่า สังคมจะมีวิวัฒนาการแบบเจริญก้าวหน้าอยู่เสมอจึงควรปล่อยให้มีการ เปลี่ยนแปลงแบบเป็นไปเองโดยไม่มีการแทรกแซงจากภายนอก การเปลี่ยนแปลงแบบนี้สมาชิกที่ ปรับตัวได้อย่างเหมาะสมเท่านั้นที่จะอยู่รอดและเจริญรุ่งเรือง ส่วนผู้ที่ไม่เหมาะสมก็จะสูญหายไป

กล่าวคือ มนุษย์ที่มีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมใหม่ ๆ ได้เป็นอย่างดีจะมีชีวิตอยู่รอดตลอดไป และนำไปสู่การพัฒนาที่ดีขึ้นต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงสังเคราะห์ได้กรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีรายละเอียดวิธีวิจัยดังนี้

1. แหล่งข้อมูล: (1) เอกสาร และหลักฐาน (Document) หมายถึง เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพทั่วไป ปัญหา ความต้องการของชุมชนและทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 โดยผู้วิจัยทำการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 (2) ประชากรผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ สมาชิกสภาเทศบาล เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อสม. ผู้นำกลุ่มอาชีพ และประชาชนชาวบ้านจำนวน 20 คน ซึ่งคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลหลัก คือสมาชิกเทศบาล ที่รับผิดชอบเขตพื้นที่บ้านหนองบัว บ้านหนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาว และผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน อสม. ผู้นำกลุ่มอาชีพ และแกนนำในชุมชน ที่มีประสบการณ์ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทชุมชน ข้อมูลชุมชน และความต้องการของชุมชนเป็นอย่างดี

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากเป็นวิจัยเชิงคุณภาพและเนื้อหาที่เป็นคำตอบของการวิจัยจึงเป็นความรู้เฉพาะที่สามารถให้คำตอบได้เป็นบางคนที่เรียกว่าผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ดังนั้น เครื่องมือหลักๆ ที่จำเป็นต้องใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการสังเกต และกล้องบันทึกภาพ

3. การสร้างเครื่องมือ (1) ศึกษาเอกสารหลักฐานโดยทบทวนวรรณกรรม และแนวคิดทฤษฎีค้นคว้งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ (2) กำหนดประเด็นและ

ขอบเขตการสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดการวิจัย (3) สร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างให้ครอบคลุมเนื้อหาตามกรอบแนวคิดการวิจัย (4) นำแบบสัมภาษณ์ดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญ ให้ความเห็น ตรวจสอบแก้ไข และปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

4. ขั้นตอนและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (1) ค้นคว้าเก็บข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย และวรรณกรรมต่าง ๆ จากห้องสมุด สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และแหล่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย (2) ลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) (3) สังเกตจากบริบทพื้นที่ เช่น วิถีชีวิตขนบธรรมเนียมประเพณี และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น (4) ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าจากเอกสารหลักฐาน (Document) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) และข้อมูลที่ได้จากการสังเกต มารวบรวมข้อมูลให้เป็นเรื่องเดียวกันแล้วสรุปเป็นผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล (1) จัดกลุ่มประเด็นข้อความ (Word Grouping) (2) ทำการอธิบายขยายความ (Explanation) โดยเรียบเรียงถ้อยคำขึ้นใหม่จากข้อมูลที่ได้มา (3) ทำการตีความ (Interpretation) บางประโยค หรือบางถ้อยคำที่ได้มาจำเป็นต้อง ตีความ หรือแปลความหมายแฝง ผู้วิจัยก็จะทำการตีความถ้อยคำ ดังกล่าวโดยอาศัยบริบทมาสนับสนุน การตีความ และ (4) ทำการพรรณนาความ (Description) เป็นการร้อยเรียงถ้อยคำ โดยการจัดระบบการ เกิดขึ้นก่อน – หลังของเนื้อหาสาระจากการวิเคราะห์ พร้อมกับการพรรณนาเชื่อมโยงแต่ละเนื้อหา/ เหตุการณ์ให้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพทั่วไป ปัญหา ความต้องการของชุมชนบ้านหนองบัว บ้านหนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาว ผลการวิจัย พบว่า

1.1 สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านหนองบัว บ้านหนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาว ประกอบด้วย (1) สภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนได้แก่สภาพลักษณะทางภูมิประเทศ โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มติดกับพื้นที่เขตสวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วน และสภาพลักษณะทางภูมิอากาศ โดยส่วนใหญ่จะมีลักษณะตามภูมิอากาศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนซึ่งตั้งอยู่บริเวณติดกับสวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “ดงฟ้าห่วน” (2) สภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน ได้แก่ คนในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนาเป็นหลัก อาชีพรองคือรับจ้างทั่วไป รับราชการ ลูกจ้างห้างเอกชน รวมทั้งมีการเลี้ยงสัตว์วัว ควาย และปลูกดอกไม้เป็นอาชีพต่อมาคนในชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงไปประกอบอาชีพอย่างอื่นมากขึ้น เช่น ค้าขายของชำ มีขายอาหารเร็ว (รถพุ่มพวง) (3) สภาพทางสังคมของชุมชน ได้แก่ ด้านการปกครองชุมชนมีระบบสังคมโดยมีผู้นำ มีคณะกรรมการชุมชน และมีกฎระเบียบร่วมกันของด้านสาธารณสุข ชุมชนอยู่ในเขตความรับผิดชอบของ ศูนย์สุขภาพชุมชนหัวดอนตามรูปแบบการแพทย์สมัยใหม่ และรูปแบบความเชื่อต่อการดูแลสุขภาพตามหมอยาชาวบ้าน คือ หมอ

เป่า (รักษาโรคโดยใช้คาถาและเป่าบริเวณที่เป็นให้หาย) หมอฝน (ใช้สมุนไพร) และด้านการศึกษา โดยส่วนใหญ่บุตรหลานจะเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนในเขตพื้นที่ ได้แก่ โรงเรียนประชาสามัคคีซึ่ง และ (4) สภาพทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยชุมชนมีศาสนสถานที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน คือ วัดบ้านหนองมะนาว ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้านมีพระอธิการทองใบ ติญะโณ เป็นเจ้าอาวาส และถือปฏิบัติตามประเพณี “ฮีดลีสอง คองลีสี่” รวมทั้งยังมีความเชื่อเรื่องผีปูด้าที่ให้ความคุ้มครองชาวบ้านให้อยู่เย็นเป็นสุข (Totum, 2021)

1.2 ปัญหาของชุมชน จากการศึกษาปัญหาของชุมชนในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 พบว่า

1.2.1 ปัญหาด้านเศรษฐกิจประกอบด้วย (1) คนในชุมชนไม่สามารถประกอบอาชีพได้ (2) รายได้ของครัวเรือนลดลง (3) รายจ่ายของครัวเรือนเพิ่มขึ้น

1.2.2 ปัญหาด้านสังคมประกอบด้วย (1) ปัญหาการเข้าถึงการบริการทางด้านสาธารณสุข (2) ปัญหาการเข้าถึงการศึกษารูปแบบออนไลน์

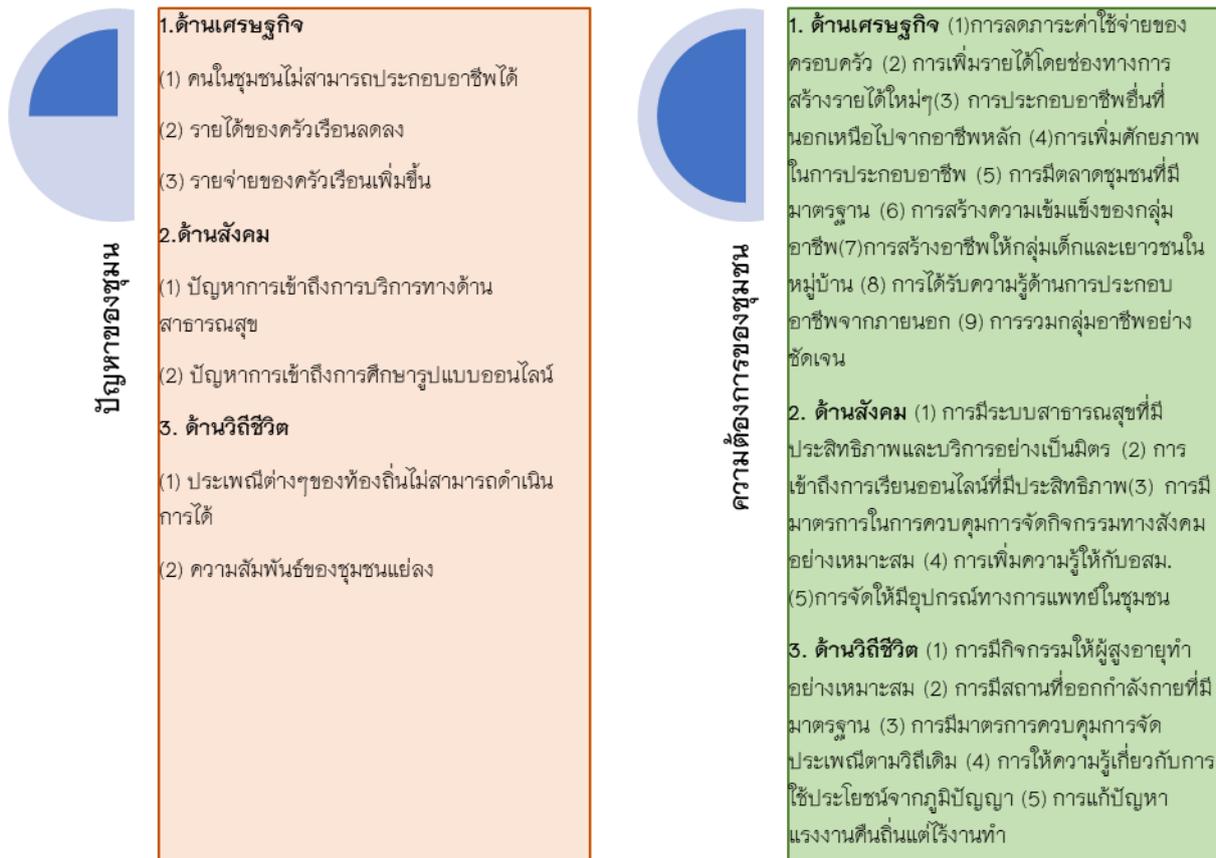
1.2.3 ปัญหาด้านวิถีชีวิต ประกอบด้วย (1) ประเพณีต่างๆของท้องถิ่นไม่สามารถดำเนินการได้ (2) ความสัมพันธ์ของชุมชนแย่ง

1.3 ความต้องการของชุมชน จากการศึกษาความต้องการของชุมชนในช่วงการแพร่ระบาดโควิด-19 พบว่า

1.3.1 ความต้องการของชุมชนด้านเศรษฐกิจประกอบด้วย (1) การลดภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัว (2) การเพิ่มรายได้โดยช่องทางการสร้างรายได้ใหม่ๆ (3) การประกอบอาชีพอื่นที่นอกเหนือไปจากอาชีพหลัก (4) การเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพ (5) การมีตลาดชุมชนที่มีมาตรฐาน (6) การสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพ (7) การสร้างอาชีพให้กลุ่มเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน (8) การได้รับความรู้ด้านการประกอบอาชีพจากภายนอก (9) การรวมกลุ่มอาชีพอย่างชัดเจน

1.3.2 ความต้องการของชุมชนด้านสังคม ประกอบด้วย (1) การมีระบบสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและบริการอย่างเป็นมิตร (2) การเข้าถึงการเรียนออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพ (3) การมีมาตรการในการควบคุมการจัดกิจกรรมทางสังคมอย่างเหมาะสม (4) การเพิ่มความรู้ให้กับอบสม. (5) การจัดให้มีอุปกรณ์ทางการแพทย์ในชุมชน

1.3.3 ความต้องการด้านวิถีชีวิตประกอบด้วย (1) การมีกิจกรรมให้ผู้สูงอายุทำอย่างเหมาะสม (2) การมีสถานที่ออกกำลังกายที่มีมาตรฐาน (3) การมีมาตรการควบคุมการจัดประเพณีตามวิถีเดิม (4) การให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญา (5) การแก้ปัญหาแรงงานคืนถิ่นแต่ไร้งานทำ

ภาพที่ 2 ปัญหาและความต้องการของชุมชน

สรุปสภาพทั่วไปของชุมชนหมู่บ้านรายรอบดงฟ้าห่วน บ้านหนองบัว บ้านหนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาว มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม สำหรับปัญหาหลักของชุมชนที่พบประกอบด้วยปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาสังคม และปัญหาวิถีชีวิตที่ลำบากในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด19 ดังนั้นชุมชนจึงต้องการได้รับการแก้ไขทั้งเศรษฐกิจสังคม และวิถีชีวิตให้สามารถอยู่รอดพ้นจากวิกฤตินี้

2. การศึกษาทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 กรณีหมู่บ้านรายรอบดงฟ้าห่วนบ้านหนองบัว บ้านหนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาว ผลการวิจัย พบว่า

2.1 ทางเลือกในการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ทางเลือกที่ 1 การส่งเสริมการสร้างอาชีพภายในชุมชน ทางเลือกที่ 2 การส่งเสริมการสร้างรายได้จากหลายช่องทาง ทางเลือกที่ 3 การวางแผนการใช้จ่ายอย่างเหมาะสมทางเลือกที่ 4 การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทางเลือกที่ 5 การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาของชุมชน และทางเลือกที่ 6 การกระตุ้นการทำงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2.2 ทางเลือกในการปรับตัวทางด้านสังคม ประกอบด้วย ทางเลือกที่ 1 การปรับโครงสร้างทางสังคม ทางเลือกที่ 2 การยอมรับต่อการเรียนในรูปแบบออนไลน์ ทางเลือกที่ 3 การจัดบริการสาธารณสุขรูปแบบใหม่ ทางเลือกที่ 4 การจัดประเพณีต่าง ๆ ในรูปแบบที่หลากหลาย และทางเลือกที่ 5 การสร้างค่านิยมใหม่ในสังคม

2.3 ทางเลือกในการปรับตัวทางด้านวิถีชีวิต ประกอบด้วย ทางเลือกที่ 1 การสวมหน้ากากอนามัยอย่างสม่ำเสมอ ทางเลือกที่ 2 การพกแอลกอฮอล์ติดตัวตลอด ทางเลือกที่ 3 การเว้นระยะเวลาอยู่ในพื้นที่สาธารณะ ทางเลือกที่ 4 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันโรคโควิด-19 ทางเลือกที่ 5 การส่งเสริมการออกกำลังกายในชุมชน และทางเลือกที่ 6 การสร้างการตระหนักรู้รับผิดชอบต่อเพื่อนมนุษย์

จากการศึกษาทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชน ผู้วิจัยได้สรุปเป็นผังมโนทัศน์ ดังนี้

ภาพที่ 3 ทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

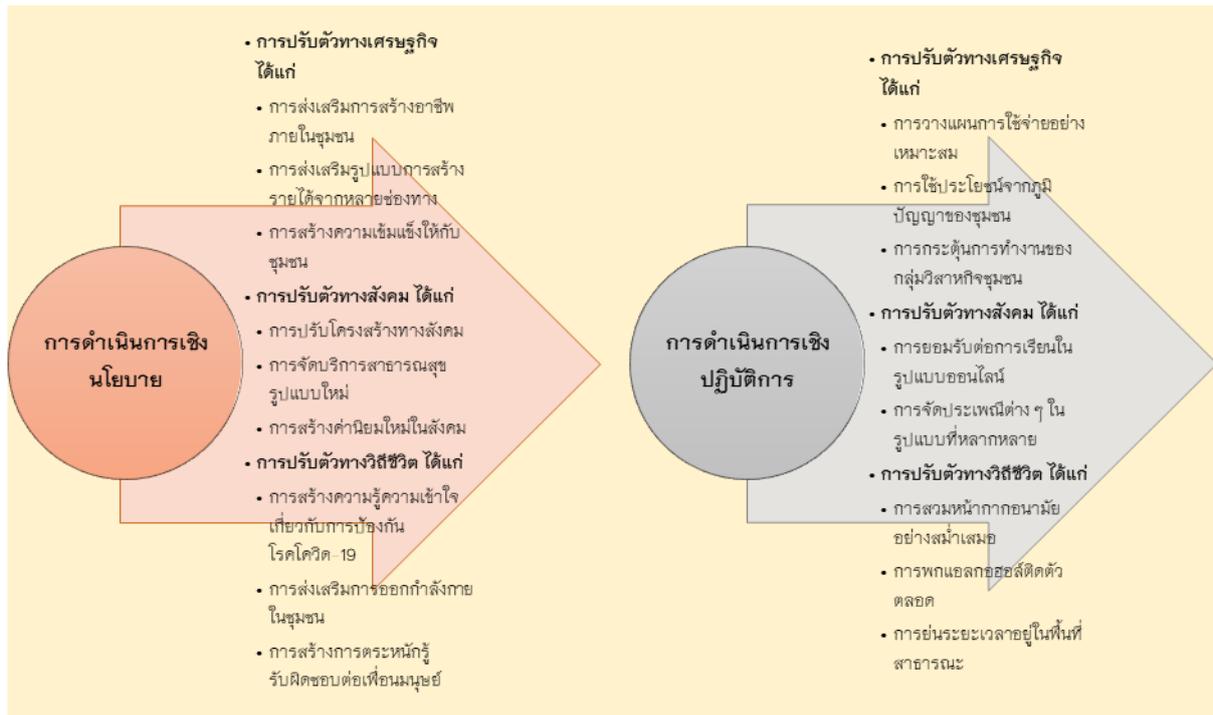
ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพทั่วไปของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวเข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม ปัญหาและความต้องการของชุมชน ได้แก่ ปัญหาทาง เศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตที่ลำบากในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเมื่อ เกิดการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำในคนในชุมชนได้รับผลกระทบอย่างกระทันหันในหลายด้าน และ ไม่มีความพร้อมในการตั้งรับการแพร่ระบาดของโควิด-19 ดังนั้นชุมชนจึงต้องการได้รับการแก้ไขทั้ง ด้านเศรษฐกิจสังคม และวิถีชีวิตให้สามารถอยู่รอดพ้นจากวิกฤตินี้เช่น คนในชุมชนไม่สามารถประกอบ อาชีพได้ การบริการทางด้านสาธารณสุขไม่ทั่วถึง การเพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพการเข้าถึง การ เรียนออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพ การเพิ่มความรู้ให้กับ อสม.การจัดให้มีอุปกรณ์ทางการแพทย์ในชุมชน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ Siriwarin et al. (2020) ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาศักยภาพ สภาพปัญหา และความต้องการในการพัฒนาชุมชนกรณีศึกษาหมู่บ้านดงบัง หมู่ 1 ตำบลหนองสระปลาอำเภอนอง หาน จังหวัดอุดรธานีพบว่า ผลการศึกษาด้านสภาพปัญหาของชุมชน พบว่า ชุมชนหมู่บ้านดงบังหมู่ 1 มี สภาพปัญหา คือ 1) การขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร 2) กลุ่มอาชีพสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ ชุมชนได้หลากหลายชนิด แต่ขาดศักยภาพในการนำผลิตภัณฑ์ชุมชนออกสู่ตลาด 3) ขาดผู้สืบต่อภูมิ ปัญญาการผลิตถอยยาว เช่นเดียวกันกับ Kuntanon et al. (2021) ทำการวิจัยเรื่องการปรับตัวของ ชุมชนวิถีใหม่ในสถานการณ์การระบาดของโรคโควิด-19 ในจังหวัดกระบี่พบว่า ความต้องการของ ประชาชนในการให้รัฐบาลช่วย 1) เงินเยียวยา 2) เข้าช่วยเหลือชุมชน 3) ประกาศตามสายหมู่บ้าน 4) กระตุ้นเศรษฐกิจมีมาตรการควบคุมการแพร่ระบาด 5) ให้ความรู้ อสม. ติดตามผลการปฏิบัติงานของ ชุมชน 6) ทุกคนควรได้รับการรักษาเมื่อติดโรค 7) ทำจุดคัดกรองเพื่อที่จะได้สร้างความมั่นใจให้คนใน ชุมชน 8) ลดการเหลื่อมล้ำ 9) จัดหาวิธีป้องกันโรคโควิด-19 ให้เร็วและอุปกรณ์การแพทย์ 10) รัฐบาล ต้องเป็นใจกลางสำคัญแก่ประชาชนแก้ไข

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ทางเลือกในการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจโดยมีการ ส่งเสริมการสร้างอาชีพภายในชุมชน การส่งเสริมการสร้างรายได้จากหลายช่องทาง การวางแผนการ ใช้จ่ายอย่างเหมาะสมการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาของชุมชน และการกระตุ้นการทำงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจใน ระดับชุมชนก็ได้รับผลกระทบด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งความปกติของการประกอบอาชีพซึ่งไม่สามารถ ดำเนินการได้ซึ่งสอดคล้องกับ Manlae et al. (2021) ศึกษาการปรับตัวจากสถานการณ์โรคโควิด-19 ในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างอาชีพใหม่ของสมาชิกในครัวเรือนเพื่อ การเพิ่มรายได้ และมีการวางแผนการใช้เงินของครัวเรือน ตลอดจนการวางแผนด้านอาชีพ เช่นเดียวกัน กับ Phinijwa (2018) ทำวิจัยเรื่องส่งเสริมอาชีพให้ชุมชน : กรณีศึกษาบ้านโพธิ์ไทรตำบลเมือง อำเภอมืองจังหวัดเลย พบว่า การประกอบอาชีพและแนวทางการส่งเสริมอาชีพบ้านโพธิ์ไทรมี หน่วยงานเข้ามาให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพภายในชุมชน ได้แก่ หน่วยงานพัฒนาชุมชนจังหวัด

เลย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย โดยชาวบ้านต้องการให้ส่งเสริมอาชีพการเกษตร เช่นเดียวกันกับ Onsamlee (2021) การปรับตัวของวิสาหกิจชุมชนในสภาวะการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 พบว่า การปรับตัวทางการตลาดโดยวิสาหกิจชุมชนต้องหันมาทำการตลาดแบบออนไลน์และการตลาดแบบ Delivery และการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น รวมทั้งวิสาหกิจชุมชนนำเอาแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินงาน เช่นเดียวกันกับ Anusonphat and Tossawut (2019) ทำการวิจัยเรื่องกระบวนการปรับตัวของชุมชนท่าสะพานท่ามกลางกระแสสังคมอุตสาหกรรม พบว่าชุมชนท่าสะพานมีการรวมตัวกันทำลานค้าชุมชนเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจชุมชนผสมกับภูมิปัญญาท้องถิ่นทางเลือกในการปรับตัวทางด้านสังคม เป็นการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยมีการปรับโครงสร้างทางสังคม การยอมรับต่อการเรียนในรูปแบบออนไลน์ การจัดบริการสาธารณสุขรูปแบบใหม่ การจัดประเพณีต่าง ๆ ในรูปแบบที่หลากหลาย และการสร้างค่านิยมใหม่ในสังคม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสภาพสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงนั้นส่งผลให้หลายอย่างไม่เกิดประสิทธิภาพได้ เช่น การจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ Tanyarattanasrisakul et al. (2021) ทำการวิจัยเรื่อง การปรับตัวภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนราชินีบูรณะ พบว่า นักเรียนเข้าใจ ยอมรับ และเต็มใจที่จะปรับตัวต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน โรงเรียนจัดหาอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเข้าเรียนออนไลน์โดยเฉพาะการเพิ่มสัญญาณอินเทอร์เน็ตให้มีประสิทธิภาพเพื่อการเรียนการสอนและการส่งงานออนไลน์ เช่นเดียวกันกับ Senate Public Health Commissioner (2020) ที่ได้ชี้ถึงผลกระทบจากโควิด-19 ด้านสังคมที่มีปัญหาโดยเฉพาะเรื่องความเชื่อ วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ คือการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อ ก็เปลี่ยนแปลงไป เช่น การสวดมนต์ร่วมกันในอุโบสถของชาวพุทธ การร้องเพลงสรรเสริญพระเจ้าของชาวคริสต์ หรือการละหมาด ทางเลือกในการปรับตัวทางด้านวิถีชีวิต การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องปรับเปลี่ยนตามเพื่อความอยู่รอดในสถานการณ์วิกฤตนั้น โดยมีการสวมหน้ากากอนามัยอย่างสม่ำเสมอการพกแอลกอฮอล์ติดตัวตลอด การเว้นระยะเวลาก่อนอยู่ในพื้นที่สาธารณะการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันโรคโควิด-19 การออกกำลังกายในชุมชน และการสร้างการตระหนักรู้รับผิดชอบต่อเพื่อนมนุษย์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการอยู่รอดจากโควิด-19 จะต้องเริ่มในระดับบุคคลก่อนโดยต้องสร้างนิสัยให้รู้จักการป้องกันด้วยตนเองและตระหนักต่อผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับ Rungrut, Maso and Kadem (2021) ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลาพบว่า การปรับตัวจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีการปรับตัวเพื่อหลีกเลี่ยงเชื้อของโรค โดยสวมหน้ากากอนามัย เพื่อไม่ให้รับเชื้อโควิด-19 มีการล้างมือด้วยสบู่ก่อนและหลังปรุงอาหาร มีการพกแอลกอฮอล์เจล และการทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเว้นระยะห่างว่าเป็นการลดระยะเวลาอยู่ในพื้นที่สาธารณะ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 กรณีหมู่บ้านรายรอบดงฟ้าหวนบ้านหนองบัว บ้านหนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ความเชื่อมโยงของทางเลือกในการปรับตัวของชุมชนให้เห็นภาพทั้งในมิติบทบาทของภาครัฐที่จะให้การส่งเสริมและสนับสนุนการปรับตัวของชุมชน รวมไปถึงการจัดการตนเองของชุมชนให้อยู่รอดและรอดพ้นจากสถานการณ์วิกฤติในอนาคต ดังแผนภาพ

ภาพที่ 4 การสังเคราะห์ทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชน ทั้งมิติเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการชุมชน

สรุป

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 กรณีหมู่บ้านรายรอบดงฟ้าหวนบ้านหนองบัว บ้านหนองมะเขือ และบ้านหนองมะนาวโดยพบว่า ทางเลือกที่สำคัญต่อการปรับตัวของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 นั้น ได้แก่ (1) ทางเลือกในการปรับตัวทางด้านเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ทางเลือกที่ 1 การส่งเสริมการสร้างอาชีพภายในชุมชน ทางเลือกที่ 2 การส่งเสริมการสร้างรายได้จากหลายช่องทาง ทางเลือกที่ 3 การวางแผนการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม ทางเลือกที่ 4 การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทางเลือกที่ 5 การใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาของชุมชน และทางเลือกที่ 6 การกระตุ้นการทำงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (2) ทางเลือกในการปรับตัวทางด้านสังคม ประกอบด้วย ทางเลือกที่ 1 การปรับ

โครงสร้างทางสังคม ทางเลือกที่ 2 การยอมรับต่อการเรียนในรูปแบบออนไลน์ ทางเลือกที่ 3 การจัดการบริการสาธารณสุขรูปแบบใหม่ ทางเลือกที่ 4 การจัดประเพณีต่าง ๆ ในรูปแบบที่หลากหลาย และ ทางเลือกที่ 5 การสร้างค่านิยมใหม่ในสังคม และ(3) ทางเลือกในการปรับตัวทางด้านวิถีชีวิต ประกอบด้วย ทางเลือกที่ 1 การสวมหน้ากากอนามัยอย่างสม่ำเสมอ ทางเลือกที่ 2 การพกแอลกอฮอล์ติดตัวตลอด ทางเลือกที่ 3 การเว้นระยะเวลาก่อนในพื้นที่สาธารณะ ทางเลือกที่ 4 การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการป้องกันโรคโควิด-19 ทางเลือกที่ 5 การส่งเสริมการออกกำลังกายในชุมชนและ ทางเลือกที่ 6 การสร้างการตระหนักรู้รับผิดชอบต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพทั่วไปของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงปรับตัวเข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม สำหรับปัญหาหลักของชุมชนที่พบประกอบด้วย ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตที่ลำบากในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 รวมทั้งชุมชน มีต้องการได้รับการแก้ไขทั้งด้านเศรษฐกิจสังคม และวิถีชีวิตให้สามารถอยู่รอดพ้นจากวิกฤตินี้ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเชิงพื้นที่ควรเข้าไปสนับสนุนการแก้ไขปัญหาและความต้องการในเบื้องต้นก่อน เช่น การส่งเสริมเกี่ยวกับการสร้างรายได้เสริมในชุมชน การส่งเสริมการแปลงภูมิปัญญาชุมชนให้เป็น สินค้าและบริการเพื่อสร้างรายได้ในชุมชน เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชน ภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 ทั้งการปรับตัวด้านเศรษฐกิจ การปรับตัวด้านสังคม และการปรับตัวด้านวิถีชีวิต ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่รัฐบาล หรือหน่วยงานภาครัฐควรมีการกำหนด นโยบายหรือมาตรการเกี่ยวกับการปรับตัวของคนชุมชน ทั้งในรูปแบบการส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาทั้ง ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนสามารถปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงได้อย่างปกติสุข

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับทางเลือกในการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 ที่สำคัญ คือ ได้ทางเลือกทั้งมิติเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติการชุมชน ซึ่ง สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่น ๆ ได้ โดยให้ความสำคัญกับการปรับตัวเพื่อความอยู่รอดของ ชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 ทั้งการปรับตัวด้านเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิตว่าชุมชนมี แนวทางในการปรับตัวอย่างไรบ้าง สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาการปรับตัวเพื่อ ความอยู่รอดของชุมชนภายใต้วิกฤตเศรษฐกิจในยุคโควิด-19 ในเขตพื้นที่เสี่ยงสูงหรือพื้นที่สีแดง ทั้งภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง

เอกสารอ้างอิง

- Anusonphat, N. (2020). Economic Adjustment in Tourism under the Coronavirus Disease 2019 Crisis in Thailand. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 8(1), 1–25.
- Anusonphat, N., & Tossawut, T. (2019). The Adaptation Process of The Tha–Saan Community in the Midst of Industrial Society. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(10), 4754–4768.
- Chulalongkorn Hospital, Thai Red Cross Society. (2020). *The Situation of COVID–19 and Social Care Dimensions*. Bangkok: Chulalongkorn Hospital, Thai Red Cross Society.
- Department of Disease Control, Ministry of Public Health. (2020). *Coronavirus Disease 2019 Prevention and Control Manual for the Public*. Bangkok: Thailand Agricultural Cooperative Assembly Printing House.
- Jantarabenjakul, W. (2020). *Preventing Coronavirus 2019 Infection*. Retrieved March 5, 2021, https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/file/g_km/handout002_26022020.pdf
- Kamolsiriphichaiporn, N. (2007). *Theories and Principles of Community Development*. Teaching Documents for the Subject 2681602 Theories and Principles of Community Development. (Master’s Thesis) Rambhai Barni Rajabhat Institute.
- Kuntanon, S. et al. (2021). *The Community Adaptation of the New Normal of the COVID–19 Outbreak in Krabi Province*. In The 13th Phuket Rajabhat University National Academic Conference, “Multidisciplinary Integration for Local Development”.
- Manlae, W. et al. (2021). Effects and Adjustment of People During Covid–19 Pandemic in Nakhon Si Thammarat. *Journal of MCU Nakhondhat*, 8(11), 327–340.
- Onsamlee, P. (2021). Adaptation of Community Enterprises in The Epidemic Conditions of Coronavirus Infection in 2019. *Journal of Management Science Review*, 23(1), 195–205.
- Phinijwa, P. (2018). Promotion of Occupations Give the Community: A Case Study Pho Sai Village, Muang Sub–District, Muang District, Loei Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(3), 925–935.
- Roy, C. (1984). *Introduction to Nursing: An Adaptation Model*. (2nd ed). New Jersey: Prentice–Hall.
- Roy, C., & Andrews, H. A. (1999). *The Roy Adaptation Model: The Definitive Statement*. (2nd ed). Stamford: Appleton & Lange.

- Rungrut, S., Maso, S., & Kadem, Y. (2021). The Economic and Social Impacts from the COVID-19 Pandemic Toward the People in Yala City Municipality Yala Province. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 6(2), 160–174.
- Sangsawangwatthana, T., Sirisaiyas, N., & Bodeerat, C. (2020). “New Normal” A New Way of Life and Adaptation of Thai People After COVID-19: Work Education and Business. *Journal of Local Governance and Innovation*, 4(3), 371–386.
- Senate Public Health Commissioner. (2020, 26 April). *Doctor Pointed Out that COVID Affects a New Way of Life in Society*. Retrieved November 6, 2021, from: <https://www.dailynews.co.th/politics/771154>
- Siriwarin, C., Chantarasena, C., Santhong, P., Sanglee, P., & Jansong, P. (2020). A Study of Potential Problems and Needs for Community Development: A Case study of Ban Dong Bangmoo 1 Nong Sa Pla Sub-district, Nong Han District, Udon Thani Province. *Pañña Panithan Journal*, 5(1), 132–145.
- Tanyarattanasrisakul, M., et al, (2021). Adaptation under the Coronavirus Disease 2019 Epidemic Situation of Matthayomsuksa 6 Students of Rachineeburana School. *Journal for Social Sciences Research*, 12(1), 212–228.
- Totum, B. (2021). A Model of Learning Process Enhancing Based on the WAT PRACHA RAT, to Create the Happiness for Strength Community in the Dong Fa Huan Botanical Garden Area, Ubon Ratchathani Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 9(2), 615–628.
- Vago, R. M. (1980). *Issues in Vowel Harmony*. Amsterdam: John Benjamins.
- World Health Organization. (2020). *Origin of Sars-Cov-2*. Retrieved March 5, 2020, from https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332197/WHO-2019-nCoV-FAQVirus_origin-2020.1-eng.pdf